

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT 629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ 621 - 07 - 57, 628 - 90 - 17
INTERNET: <http://www.cbos.pl>

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89
E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/143/99

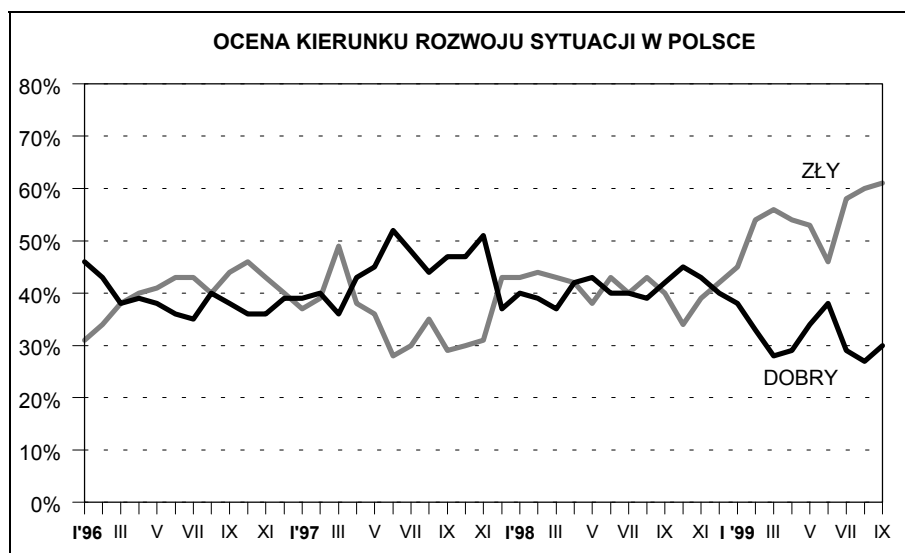
NASTROJE SPOŁECZNE WE WRZEŚNIU

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, WRZESIEŃ '99

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

- We wrześniu ogólne opinie o bieżącej sytuacji w kraju minimalnie się poprawiły w stosunku do najgorszych od lat ocen zarejestrowanych w sierpniu. Nadal jednak opinii negatywnych jest dwukrotnie więcej niż pozytywnych.

- Oceny sytuacji politycznej i gospodarczej w zasadzie się nie zmieniły. Nadal źle oceniana jest sytuacja w zakładach pracy, w których zatrudnieni są badani. Warto jednak odnotować pewną poprawę ocen wystawianych przez pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.
- Niepokojące jest pogorszenie dotychczas stabilnych ocen warunków materialnych gospodarstw domowych respondentów, jednak nieznacznie lepsze niż miesiąc temu są prognozy dotyczące warunków życia badanych i ich rodzin w najbliższej przyszłości.
- Dość wyraźnie poprawiły się przewidywania co do kondycji zakładów pracy. Wśród ogółu badanych niemal wyrównały się proporcje optymistów i pesymistów w tym względzie, podczas gdy poprzednio przeważały osoby obawiające się pogorszenia sytuacji w swoich zakładach. Największy spadek pesymizmu odnotowaliśmy w grupie pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

Mimo trwających strajków i protestów społecznych oraz nieustających wstrząsów na scenie politycznej, zaobserwowane już w poprzednim miesiącu zahamowanie tendencji do spadku nastrojów społecznych znalazło potwierdzenie w wynikach wrześniowego sondażu¹.

OCENY

Ogólne opinie o bieżącej sytuacji w kraju minimalnie się poprawiły w stosunku do najgorszych od lat ocen zarejestrowanych w sierpniu. Mimo to nadal dwukrotnie więcej badanych sądzi, że sytuacja w Polsce rozwija się w złym kierunku, niż wyraża przeciwną opinię.

Tabela 1

Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
W dobrym	45	43	40	38	33	28	29	34	38	29	27	30
W złym	34	39	42	45	54	56	54	53	46	58	60	61
Trudno powiedzieć	21	18	18	18	13	16	17	13	16	14	13	9

Sytuację w kraju najlepiej oceniają osoby żyjące w dobrych warunkach materialnych i należące do grup o wyższym statusie społecznym. W porównaniu z sierpniem wyraźnie lepsze są opinie o rozwoju sytuacji w kraju wśród kadry kierowniczej i inteligencji, badanych osiągających co najmniej średnie dochody na osobę w rodzinie, respondentów zadowolonych

¹ Sondaż „Aktualne problemy i wydarzenia” (112) zrealizowano w dniach od 8 do 14 września '99 na liczącej 1123 osoby reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

z własnej sytuacji materialnej, a także wśród mieszkańców wielkich miast oraz ankietowanych w średnim wieku (od 35 do 54 roku życia). Natomiast pogorszenie ocen w tej dziedzinie odnotowaliśmy wśród pracowników umysłowych niższego szczebla oraz badanych z wyższym wykształceniem.

Czynnikiem różnicującym oceny bieżącej sytuacji w kraju, równie silnie jak zadowolenie z własnej sytuacji materialnej, są poglądy polityczne. Prawicowe sprzyjają ocenom pozytywnym, lewicowe - negatywnym. W stosunku do sierpnia opinie badanych identyfikujących się z lewicą pozostały bez zmian, natomiast poprawiły się oceny respondentów o poglądach centrowych lub prawicowych.

Biorąc pod uwagę sympatie partyjne można zauważyć dużą poprawę ocen bieżącej sytuacji w kraju wśród zwolenników UW. (Elektorat tej partii w ciągu ostatnich pięciu miesięcy charakteryzuje się dużą chwiejnością ocen.) Opinie zwolenników pozostałych głównych partii politycznych nie uległy w ostatnim miesiącu większym zmianom, należy jedynie odnotować wzrost krytycyzmu w elektoracie PSL.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Ocena kierunku rozwoju sytuacji w kraju									
	dobry					zły				
	V '99	VI '99	VII '99	VIII '99	IX '99	V '99	VI '99	VII '99	VIII '99	IX '99
	w procentach									
UW	73	89	79	58	75	14	5	13	38	20
AWS	58	61	54	53	55	30	24	34	35	33
SLD	35	32	24	22	21	54	56	68	69	72
PSL	22	26	18	20	19	70	63	79	67	75
Niezdecydowani	29	24	18	29	12	52	48	59	52	66
Nie zamierzający głosować	23	30	18	21	27	62	51	65	66	65

Pominięto „trudno powiedzieć”.

Zwolennicy ugrupowań tworzących koalicję rządową korzystniej oceniają aktualną sytuację w kraju niż potencjalni wyborcy partii opozycyjnych. Trzeba także podkreślić, że badani bez sprecyzowanych sympatii politycznych (zarówno deklarujący chęć uczestniczenia w wyborach, jak i odcinający się od udziału w życiu politycznym) są tylko nieco mniej

krytyczni niż sympatycy partii opozycyjnych. Zależność tę bardziej syntetycznie przedstawia związek oceny bieżącej sytuacji w kraju ze stosunkiem do rządu.

Tabela 3

Stosunek do rządu	Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza w dobrym czy też w złym kierunku?		
	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Zwolennicy	57	31	12
Przeciwnicy	16	80	4
Obojętni	30	59	11
Trudno powiedzieć	18	44	38

$V \text{ Cramera}=0,318^2$

Zrozumiałe, że kierunek rozwoju sytuacji w kraju lepiej oceniają zwolennicy rządu niż jego przeciwnicy. Warto jednak zwrócić uwagę na dwie sprawy. Po pierwsze, krytycyzm dominuje także wśród badanych zajmujących wobec rządu stanowisko neutralne. Po drugie, wśród zwolenników rządu niemal dwukrotnie częstsze są opinie negatywne niż wśród jego przeciwników - opinie pozytywne.

W porównaniu z sierpniem oceny sytuacji politycznej w Polsce pozostały na tym samym, bardzo niskim poziomie. Nieco wzrósł odsetek pozytywnych opinii o sytuacji gospodarczej, lecz różnice wskazań mieszczą się w granicach błędu statystycznego. Nie zmieniła się natomiast liczba negatywnych ocen tej sytuacji.

Tabela 4

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację polityczną w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
- dobra	17	16	14	14	10	10	12	13	15	11	9	9
- ani dobra, ani zła	46	47	45	47	40	41	41	41	45	35	36	36
- zła	24	24	30	26	38	37	37	34	28	41	44	45
Trudno powiedzieć	13	13	11	13	11	12	10	12	12	14	11	10

² Związek ten jest statystycznie silniejszy niż związek z sympatiami politycznymi. $V \text{ Cramera}$ dla związku między oceną sytuacji w kraju a preferencjami partyjnymi wynosi 0,286.

Tabela 5

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację gospodarczą w Polsce? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
– dobra	20	19	17	17	14	10	10	12	12	10	8	10
– ani dobra, ani zła	38	36	36	38	33	32	32	32	35	30	26	27
– zła	36	39	41	39	49	53	54	51	47	53	60	60
Trudno powiedzieć	6	6	5	6	5	5	4	4	6	7	6	4

W ciągu poprzednich dwóch miesięcy wzrastał krytycyzm w ocenie stanu polskiej gospodarki, obecnie zaś możemy mówić o zahamowaniu tego trendu. Nadal jednak utrzymuje się wysoki odsetek negatywnych ocen sytuacji gospodarczej, nie notowany od roku '93. Ten poziom krytycyzmu może dziwić, jako że jest nieadekwatny do rzeczywistej kondycji gospodarki w porównaniu z rokiem '93. Trzeba jednak pamiętać, że oceny takie zawsze są relatywne. Należy też wziąć pod uwagę, że występujące osłabienie tempa rozwoju gospodarczego może być subiektywnie odbierane jako pogorszenie stanu gospodarki. Ponadto do badanych docierają także inne niepomyślnie sygnały dotyczące tej dziedziny, jak: narastający deficyt w handlu zagranicznym, wysoki poziom bezrobocia, kłopoty budżetu państwa czy bardzo spektakularne i dotyczące już ponad połowy rodzin podwyżki cen paliw. Wszystkie te czynniki łącznie, wzmocnione spadkiem zaufania do rządu i jego polityki gospodarczej³, mogły mieć wpływ na tak drastyczny spadek ocen kondycji polskiej gospodarki.

Sytuację gospodarczą najlepiej oceniają badani z wyższym wykształceniem, przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji oraz respondenci pracujący na własny rachunek, a także osoby osiągające najwyższe dochody, zadowolone z własnej sytuacji materialnej oraz mieszkańcy wielkich miast.

³ Por. komunikat CBOS „Stosunek do rządu we wrześniu”, wrzesień '99.

Tabela 6

Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną sytuację w Pana(i) zakładzie pracy? Czy jest ona:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)												
N=	569	546	572	619	555	545	581	584	592	546	537	570
– dobra	35	32	34	34	32	29	34	28	36	30	32	27
– ani dobra, ani zła	28	27	24	31	30	30	29	33	29	24	27	33
– zła	35	38	38	33	36	37	36	38	34	44	40	37
Trudno powiedzieć	2	3	4	2	2	3	1	1	1	2	1	3
Pracownicy sfery budżetowej												
– dobra	31	30	29	31	32	30	29	28	39	23	29	22
– ani dobra, ani zła	23	23	27	30	27	30	29	31	23	21	36	40
– zła	42	46	41	32	38	39	40	39	36	55	33	37
Trudno powiedzieć	4	1	3	6	3	1	2	1	2	1	2	0
Pracownicy sektora państwowego, publicznego												
– dobra	32	34	28	28	24	21	38	27	38	30	29	27
– ani dobra, ani zła	31	27	27	38	34	34	22	32	25	20	27	32
– zła	36	36	45	31	42	42	39	42	37	49	44	39
Trudno powiedzieć	1	3	0	4	0	2	1	0	0	2	1	2
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej												
– dobra	36	46	36	44	44	41	46	29	40	36	52	33
– ani dobra, ani zła	32	25	33	25	26	21	26	43	33	20	16	28
– zła	32	27	29	31	27	33	26	26	26	42	30	37
Trudno powiedzieć	0	2	1	0	3	5	1	1	1	2	2	2
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem												
– dobra	54	38	54	47	40	39	38	38	44	37	38	35
– ani dobra, ani zła	30	40	23	32	39	38	36	35	39	36	38	40
– zła	15	22	19	19	20	21	24	25	16	24	23	23
Trudno powiedzieć	1	0	4	2	1	2	1	2	0	3	1	2
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych												
– dobra	-	3	1	3	5	3	3	7	5	9	0	3
– ani dobra, ani zła	-	9	13	26	9	14	28	16	17	13	6	12
– zła	-	86	82	71	82	80	69	77	76	78	94	81
Trudno powiedzieć	-	1	4	0	4	3	0	0	1	0	1	4

Opinie o sytuacji gospodarczej kraju kształtują się również, a nieraz zapewne przede wszystkim, na podstawie kondycji zakładów, w których pracują badani. Wśród ogółu zatrudnionych oceny te nadal są złe. Wprawdzie o 3 punkty zmalał odsetek osób aktywnych zawodowo uważających, że sytuacja w ich miejscu pracy jest zła, ale równocześnie odsetek osób, które określają ją jako dobrą, zmniejszył się o 5 punktów. Wskutek tego przewaga ocen negatywnych nad pozytywnymi nieco wzrosła w stosunku do sierpnia.

Stosunkowo najbardziej stabilne są opinie o sytuacji w zakładach pracy wyrażane przez pracowników sektora prywatnego poza rolnictwem (zob. tab. 6). Warto natomiast zwrócić uwagę, że poprawiły się oceny wystawiane przez osoby pracujące w indywidualnych gospodarstwach rolnych, choć nadal kształtują się one na bardzo niskim poziomie.

Niepokój budzi pogorszenie stabilnych od kilku miesięcy opinii o poziomie życia respondentów, przede wszystkim zaś o warunkach materialnych gospodarstw domowych.

Tabela 7

Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
– dobrze	27	26	23	22	22	22	26	25	26	24	25	22
– ani dobrze, ani źle	53	55	54	55	53	50	51	52	51	50	49	52
– źle	20	19	22	23	25	27	23	23	23	25	26	26
Trudno powiedzieć	0	0	1	0	0	1	0	0	0	0	0	0

Wprawdzie pogorszenie ocen ogólnych warunków życia mieści się w granicach błędu statystycznego (wróciły one do poziomu z lutego i marca br.), niemniej zarysowuje się przewaga ocen złych nad dobrymi, podczas gdy przez kilka poprzednich miesięcy proporcje te były mniej więcej wyrównane.

Warto zwrócić uwagę na zróżnicowania proporcji między odsetkami osób oceniających swoje warunki życia jako dobre i jako złe. Zmieniają się one bardzo wyraźnie w zależności od pewnych cech demograficznych i społecznych.

Zróżnicowania demograficzne związane są z wiekiem oraz miejscem zamieszkania. Wyraźnie więcej osób młodych (do 34 roku życia) deklaruje, że żyje im się dobrze, niż wyraża przeciwną opinię. W grupie badanych w wieku od 35 do 44 lat proporcje te się wyrównują, natomiast wśród ankietowanych mających 45 i więcej lat wyraźnie się odwracają - ponad dwukrotnie więcej osób jest zdania, iż żyje im się źle, niż ocenia, że dobrze.

Czynnikiem różnicującym poziom życia jest również miejsce zamieszkania. Blisko trzykrotnie więcej mieszkańców wsi określa swoje ogólne warunki życia jako złe niż jako dobre. Wśród mieszkańców miast małych i średniej wielkości proporcje te się wyrównują, natomiast wyraźnie się odwracają wśród ludności wielkich miast.

Drugi rodzaj zróżnicowań stanowią te, które dotyczą cech określających pozycję społeczną badanych. Wśród osób z wykształceniem zasadniczym zawodowym, a także podstawowym co najmniej dwukrotnie więcej jest niezadowolonych ze swoich warunków życia niż zadowolonych. Natomiast respondenci z wykształceniem średnim częściej oceniają, iż żyje im się dobrze, niż są zdania, że źle. Niemal połowa badanych z wyższym wykształceniem, a także przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji deklaruje, że im i ich rodzinom żyje się dobrze. Wśród pracowników umysłowych niższego szczebla dominują oceny „średnie”, a dobre są prawie dwukrotnie częstsze niż złe. Przewagę, choć niewielką, ocen dobrych nad złymi spotykamy także w grupie robotników wykwalifikowanych. Wśród osób prowadzących samodzielną działalność gospodarczą omawiane proporcje kształtują się następująco: blisko jedna trzecia żyje - według własnej oceny - w dobrych warunkach, a blisko dwie trzecie określa je jako ani dobre, ani złe. Tylko co dwudziesty badany z tej grupy twierdzi, że żyje mu się źle.

Tabela 8

Jak Pan(i) ocenia obecne warunki materialne swojego gospodarstwa domowego? Czy są one:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	IX	X	XI	XII	I	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98				'99							
	w procentach											
- dobre	26	27	28	26	22	22	25	23	24	19	24	19
- ani dobre, ani złe	44	46	46	46	51	43	45	44	45	47	43	45
- złe	30	26	27	28	28	35	30	33	31	33	32	36

Wyraźnie na gorsze zmieniły się oceny warunków materialnych gospodarstw domowych respondentów. Już ponad jedna trzecia badanych ocenia, że są one złe, a nieco mniej niż jedna piąta określa je jako dobre. Takie proporcje tych ocen nie występowały już od dość dawna.

PROGNOZY

W porównaniu z sierpniem niewiele zmieniły się przewidywania dotyczące rozwoju sytuacji w Polsce w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy. Nieco poprawiły się prognozy odnoszące się do ogólnej sytuacji - pesymistów jest mniej, a ponad dwie piąte badanych nie spodziewa się żadnych zmian.

Tabela 9

Jak Pan(i) sądzi, czy w ciągu najbliższego roku sytuacja w Polsce poprawi się, pogorszy czy też się nie zmieni?	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
Poprawi się	22	20	17	19	19	15	14	16	20	14	13	13
Nie zmieni się	50	47	45	40	38	41	42	41	45	41	39	44
Pogorszy się	18	24	28	34	34	38	35	35	26	36	41	37
Trudno powiedzieć	10	9	10	7	9	6	9	7	9	9	7	6

Wyraźnie wzrósł optymizm wśród sympatyków ugrupowań tworzących koalicję rządową. W stosunku do sierpnia wśród potencjalnych wyborców UW niemal trzykrotnie zwiększył się odsetek optymistów, w elektoracie AWS zaś niemal o połowę zmalał odsetek pesymistów.

Tabela 10

Potencjalne elektoraty partii i ugrupowań politycznych	Prognoza ogólnej sytuacji w kraju							
	poprawa		bez zmian		pogorszenie		Trudno powiedzieć	
	VIII '99	IX '99	VIII '99	IX '99	VIII '99	IX '99	VIII '99	IX '99
	w procentach							
AWS	26	25	40	50	25	14	8	11
UW	13	37	63	43	21	13	3	7
SLD	7	7	33	43	57	46	3	5
PSL	18	6	25	35	50	56	7	2
Niezdecydowani	11	13	52	32	23	43	14	12
Nie zamierzający głosować	9	11	37	45	45	39	9	6

We wrześniu nie odnotowaliśmy istotnych zmian w prognozach dotyczących rozwoju sytuacji politycznej i perspektyw polskiej gospodarki. W obydwu przypadkach różnice wskazań mieszczą się w granicach błędu statystycznego.

Tabela 11

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja polityczna w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
– poprawi się	20	14	16	15	16	14	14	12	15	11	11	12
– nie zmieni się	53	56	55	53	48	51	53	54	56	49	50	51
– pogorszy się	12	13	15	17	20	19	17	18	15	24	23	24
Trudno powiedzieć	15	17	14	14	16	16	16	16	14	16	16	13

Tabela 12

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja gospodarcza w Polsce:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
– poprawi się	24	21	23	21	21	16	16	17	21	15	14	15
– nie zmieni się	47	47	41	43	41	42	48	46	47	44	40	42
– pogorszy się	17	19	24	25	27	29	25	25	22	29	35	35
Trudno powiedzieć	13	13	11	11	11	13	11	13	11	12	11	9

Trzeba jednak zauważyć, że w lipcu i sierpniu przewidywania dotyczące sytuacji gospodarczej w Polsce bardzo wyraźnie się pogarszały. Można więc uznać, że obecny wynik oznacza zahamowanie wzrostu pesymizmu.

Poprawiły się natomiast przewidywania co do kondycji zakładów pracy badanych. Wśród ogółu zatrudnionych przewaga pesymistów nad optymistami zmalała z 15 punktów procentowych w sierpniu do 3 punktów obecnie. Największy spadek pesymizmu odnotowaliśmy w grupie pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych. Przewaga pesymistów nad optymistami zmalała wśród nich z 66 punktów procentowych w sierpniu do 34 punktów obecnie.

Tabela 13

Czy, Pana(i) zdaniem, w ciągu najbliższego roku sytuacja w Pana(i) zakładzie pracy:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
Respondenci aktywni zawodowo (ogółem)												
N=	578	552	573	623	558	547	591	582	590	544	542	569
- poprawi się	21	18	22	22	20	18	19	19	22	16	16	20
- pozostanie bez zmian	42	46	39	41	46	45	45	43	46	45	44	49
- pogorszy się	22	25	29	25	26	25	26	27	22	31	31	23
Trudno powiedzieć	16	11	11	12	9	12	10	11	10	9	9	8
Pracownicy sfery budżetowej												
- poprawi się	17	14	24	20	15	15	16	17	23	9	11	13
- pozostanie bez zmian	43	54	42	37	46	47	46	49	42	48	56	50
- pogorszy się	22	27	25	27	29	26	31	27	26	36	23	29
Trudno powiedzieć	18	6	9	16	9	12	7	6	10	7	9	9
Pracownicy sektora państwowego, publicznego												
- poprawi się	19	18	10	22	16	18	14	15	25	12	15	25
- pozostanie bez zmian	33	48	34	37	47	36	46	43	38	45	40	43
- pogorszy się	30	23	44	25	26	36	34	31	25	37	33	27
Trudno powiedzieć	18	11	12	16	11	11	6	11	11	6	12	5
Pracujący w spółkach o własności prywatnej i państwowej												
- poprawi się	18	28	22	28	26	17	30	22	16	20	21	21
- pozostanie bez zmian	48	39	33	46	42	47	38	44	50	43	44	56
- pogorszy się	25	15	30	20	24	24	20	25	19	26	28	18
Trudno powiedzieć	9	18	14	6	9	11	12	10	15	11	8	5
Pracujący w sektorze prywatnym poza rolnictwem												
- poprawi się	35	24	33	28	25	23	24	29	28	20	21	22
- pozostanie bez zmian	42	51	45	51	56	52	49	41	56	49	49	55
- pogorszy się	9	16	12	11	13	13	15	19	11	20	20	13
Trudno powiedzieć	14	10	10	10	6	12	11	11	5	10	10	10
Pracujący w indywidualnych gospodarstwach rolnych												
- poprawi się	-	6	6	3	5	9	11	1	11	12	3	12
- pozostanie bez zmian	-	27	33	27	24	43	31	39	33	26	23	36
- pogorszy się	-	57	56	63	64	36	39	41	48	60	69	46
Trudno powiedzieć	-	10	5	7	7	12	18	19	8	2	5	6

Nieznacznie lepsze niż miesiąc temu są prognozy dotyczące warunków życia respondentów i ich rodzin w ciągu najbliższego roku.

Tabela 14

Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:	Wskazania respondentów według terminów badań											
	X	XI	XII	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	'98			'99								
	w procentach											
– lepiej	21	19	20	20	19	18	17	17	20	15	14	16
– tak samo	47	49	43	44	48	41	48	46	44	44	44	49
– gorzej	19	20	25	25	22	28	24	25	23	29	30	26
Trudno powiedzieć	13	12	12	11	11	13	12	12	13	12	12	9

Warto zwrócić uwagę na pewną prawidłowość zachodzącą w wyrażaniu nadziei lub obaw związanych z warunkami życia. Otóż ci, którzy są zadowoleni ze swojej obecnej sytuacji materialnej, dwukrotnie częściej niż pozostali liczą na poprawę ogólnych warunków życia w ciągu najbliższych dwunastu miesięcy. Jednocześnie stosunkowo rzadko, zdecydowanie rzadziej niż badani określający swoje warunki materialne jako złe, obawiają się pogorszenia osiągniętego poziomu życia. Obawy przed pogorszeniem warunków życia są udziałem przede wszystkim tych, którzy już obecnie znajdują się w złej sytuacji.

★

★

★

Wrzesień przyniósł dość wyraźne zahamowanie występującej od kilku miesięcy tendencji do pogarszania się nastrojów społecznych. Można nawet mówić o minimalnej poprawie niektórych ocen i prognoz. Niepokojące natomiast jest pogorszenie ocen własnej sytuacji materialnej respondentów i ich rodzin.

Opracował

Michał STRZESZEWSKI

A N E K S

Tabela 1. Czy, ogólnie rzecz biorąc, sytuacja w naszym kraju zmierza
w dobrym czy też w złym kierunku?

(%)

	W dobrym	W złym	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	30	61	9	1122
Płeć				
Mężczyźni	34	58	8	533
Kobiety	27	63	10	590
Wiek				
18-24 lat	41	51	8	160
25-34	34	58	8	198
35-44	28	61	11	209
45-54	29	63	8	225
55-64	25	70	6	131
65 lat i więcej	26	61	13	199
Miejsce zamieszkania				
Wieś	21	69	10	413
Miasto do 20 tys.	36	55	9	136
20 - 100 tys.	27	59	14	195
101 - 500 tys.	39	56	5	201
501 tys.i więcej mieszk.	41	51	8	177
Wykształcenie				
Podstawowe	23	64	13	307
Zasadnicze zawodowe	25	66	9	336
Średnie	36	57	7	372
Wyższe	46	49	5	107
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	48	46	7	74
Prac.umysł.niż.szczebła	25	68	8	95
Pracownicy fiz.- umysł.	34	54	13	91
Robotnicy wykwalifikowani	29	62	9	122
Robotnicy niewykwalifik.	31	57	12	65
Rolnicy	14	77	9	62
Pracujący na własny rach.	43	47	10	42
Bierni zawodowo				
Renciści	25	65	10	132
Emeryci	27	64	9	222
Uczniowie i studenci	49	44	7	83
Bezrobotni	21	72	7	87
Gospodynie domowe i inni	34	55	11	47
Pracuje w:				
sferze budżetowej	36	59	5	100
sekt. państw., publicznym	30	61	9	88
sp. wiaśc. pryw. i państwa	39	50	10	99
sekt. pryw. poza rolnict.	31	59	10	222
prywatnym gosp. rolnym	18	70	12	81
Dochody na jedną osobę				
Do 275 zł	20	68	12	150
276 - 399	21	72	6	138
400 - 549	31	61	8	248
550 - 799	33	58	9	170
Powyżej 799 zł	48	47	6	162
Ocena własnych war. mater.				
Złe	19	73	8	402
Średnie	30	59	11	504
Dobre	52	41	7	216
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	59	11	68
Raz w tygodniu	26	64	10	565
1-2 razy w miesiącu	38	57	5	159
Kilka razy w roku	31	59	10	228
W ogóle nie uczestniczy	40	53	7	101
Poglądy polityczne				
Lewica	22	74	4	314
Centrum	34	56	10	333
Prawica	50	43	7	235
Trudno powiedzieć	17	66	16	237

Tabela 2. Jak Pan(i) ogólnie ocenia obecną **sytuację gospodarczą** w Polsce?
Czy jest ona:

(%)

	dobra	ani dobra, ani zła	zła	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	10	27	60	4	1123
Płeć					
Mężczyźni	11	26	59	4	533
Kobiety	9	27	60	4	590
Wiek					
18-24 lat	9	34	53	4	160
25-34	10	30	59	1	198
35-44	8	29	62	2	209
45-54	10	23	63	4	225
55-64	10	20	65	4	132
65 lat i więcej	11	23	56	9	199
Miejsce zamieszkania					
Wieś	6	18	72	4	413
Miasto do 20 tys.	13	34	50	3	136
20 - 100 tys.	7	28	60	5	196
101 - 500 tys.	11	33	52	4	201
501 tys.i więcej mieszk.	18	31	48	3	177
Wykształcenie					
Podstawowe	9	20	61	10	307
Zasadnicze zawodowe	7	23	69	1	336
Średnie	10	35	53	2	372
Wyższe	22	28	49	1	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	20	32	47	1	74
Prac.umysł.niż.szczebła	7	37	56	0	95
Pracownicy fiz.-umysł.	5	32	56	7	91
Robotnicy wykwalifikowani	10	30	59	1	122
Robotnicy ni wykwalifik.	9	23	62	6	65
Rolnicy	1	17	81	1	62
Pracujący na własny rach.	15	28	56	0	42
Bierni zawodowo					
Renciści	8	25	59	8	133
Emeryci	13	21	60	6	222
Uczniowie i studenci	11	24	61	4	83
Bezrobotni	9	20	69	2	87
Gospodynie domowe i inni	10	38	49	3	47
Pracuje w:					
sferze budżetowej	6	38	55	1	100
sekt. państw.,publicznym	11	29	53	7	88
sp. własc. pryw. i państwa	12	19	67	2	99
sekt. pryw. poza rolnict.	10	34	53	3	222
prywatnym gosp. rolnym	4	19	76	2	81
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	9	21	68	2	150
276 - 399	9	19	69	4	138
400 - 549	6	28	60	5	248
550 - 799	12	31	55	1	170
Powyżej 799 zł	20	32	47	1	162
Ocena własnych war. mater.					
Złe	6	20	71	4	402
Średnie	8	29	59	4	504
Dobre	22	32	41	5	216
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	12	34	49	5	68
Raz w tygodniu	8	25	63	3	565
1-2 razy w miesiącu	12	35	48	6	159
Kilka razy w roku	10	22	63	4	228
W ogóle nie uczestniczy	16	27	56	2	101
Poglądy polityczne					
Lewica	6	24	69	1	314
Centrum	8	34	55	3	333
Prawica	22	27	48	3	235
Trudno powiedzieć	6	19	66	9	237

Tabela 3. Czy obecnie Panu(i) i Pana(i) rodzinie żyje się:

(%)

	dobrze	ani dobrze, ani źle	źle	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	22	52	26	0	1121
Płeć					
Mężczyźni	24	49	27	0	533
Kobiety	20	54	26	0	589
Wiek					
18-24 lat	42	36	22	1	160
25-34	31	50	19	0	198
35-44	21	56	23	0	209
45-54	11	60	28	0	225
55-64	13	53	34	0	130
65 lat i więcej	16	52	33	0	199
Miejsce zamieszkania					
Wieś	13	51	35	0	413
Miasto do 20 tys.	25	48	27	0	136
20 - 100 tys.	27	49	23	1	196
101 - 500 tys.	25	58	16	0	201
501 tys.i więcej mieszk.	31	51	18	0	175
Wykształcenie					
Podstawowe	14	50	36	0	307
Zasadnicze zawodowe	16	55	30	0	336
Średnie	27	54	19	1	370
Wyższe	47	41	12	0	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier.,inteligencja	47	41	12	0	74
Prac.umysł.niż.szczebla	26	60	14	0	95
Pracownicy fiz.-umysł.	27	52	21	0	91
Robotnicy wykwalifikowani	19	67	14	0	122
Robotnicy niewykwalifik.	16	56	27	0	65
Rolnicy	3	56	41	0	62
Pracujący na własny rach.	31	63	5	0	42
Bierni zawodowo					
Renciści	8	48	43	0	133
Emeryci	17	51	31	0	220
Uczniowie i studenci	49	24	26	1	83
Bezrobotni	13	50	36	1	87
Gospodynie domowe i inni	27	54	19	0	47
Pracuje w:					
sferze budżetowej	21	59	20	0	100
sekt. państw.,publicznym	26	60	13	0	88
sp. właśc. pryw. i państwa	33	50	17	0	99
sekt. pryw. poza rolnict.	29	55	17	0	222
prywatnym gosp. rolnym	6	58	36	0	81
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	7	42	51	0	150
276 - 399	10	52	38	0	138
400 - 549	18	60	22	0	247
550 - 799	22	60	19	0	170
Powyżej 799 zł	43	48	9	0	162
Ocena własnych war. mater.					
Źle	3	37	59	0	400
Średnie	14	76	9	0	504
Dobre	74	22	4	0	216
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	17	61	23	0	68
Raz w tygodniu	20	51	29	0	565
1-2 razy w miesiącu	27	52	21	0	159
Kilka razy w roku	20	55	24	0	226
W ogóle nie uczestniczy	33	43	24	0	101
Poglądy polityczne					
Lewica	19	52	29	0	312
Centrum	21	60	19	1	333
Prawica	33	45	22	0	235
Trudno powiedzieć	17	47	36	0	237

Tabela 4. Jak Pan(i) sądzi, czy za rok Panu(i) i Pana(i) rodzinie będzie się żyło:
(%)

	lepiej	tak samo jak obecnie	gorzej	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	16	49	26	9	1123
Płeć					
Mężczyźni	17	48	26	9	533
Kobiety	14	51	26	9	590
Wiek					
18-24 lat	28	45	19	9	160
25-34	19	51	23	6	198
35-44	18	46	26	9	209
45-54	12	55	25	8	225
55-64	10	48	37	5	132
65 lat i więcej	7	49	29	15	199
Miejsce zamieszkania					
Wieś	10	49	33	8	413
Miasto do 20 tys.	15	58	20	7	136
20 - 100 tys.	15	52	22	12	196
101 - 500 tys.	25	47	18	11	201
501 tys.i więcej mieszk.	20	44	29	8	177
Wykształcenie					
Podstawowe	10	47	30	14	307
Zasadnicze zawodowe	15	47	29	8	336
Średnie	20	53	19	8	372
Wyższe	20	49	30	1	108
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier.,inteligencja	20	54	26	1	74
Prac.umysł.niż.szczębla	17	57	19	7	95
Pracownicy fiz.- umysł.	26	57	7	10	91
Robotnicy wykwalifikowani	20	45	25	9	122
Robotnicy niewykwalifik.	13	56	17	14	65
Rolnicy	10	51	33	6	62
Pracujący na własny rach.	19	54	17	9	42
Bierni zawodowo					
Renciści	9	43	38	10	133
Emeryci	7	50	31	12	222
Uczniowie i studenci	27	45	22	6	83
Bezrobotni	17	41	34	8	87
Gospodynie domowe i inni	17	48	27	8	47
Pracuje w:					
sferze budżetowej	14	54	26	6	100
sekt. państw.,publicznym	19	45	22	13	88
sp. właśc. pryw. i państwa	19	55	20	6	99
sekt. pryw. poza rolnict.	22	51	18	8	222
prywatnym gosp. rolnym	11	54	30	5	81
Dochody na jedną osobę					
Do 275 zł	19	35	34	12	150
276 - 399	18	51	31	9	138
400 - 549	17	50	24	9	248
550 - 799	17	53	22	8	170
Powyżej 799 zł	17	56	20	8	162
Ocena własnych war. mater.					
Złe	12	39	42	8	402
Średnie	14	56	21	10	504
Dobre	28	52	10	10	216
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	17	49	22	12	68
Raz w tygodniu	13	49	28	9	565
1-2 razy w miesiącu	24	50	19	7	159
Kilka razy w roku	15	51	27	6	228
W ogóle nie uczestniczy	15	44	24	16	101
Poglądy polityczne					
Lewica	13	48	33	6	314
Centrum	17	54	22	7	333
Prawica	21	55	15	9	235
Trudno powiedzieć	13	38	34	15	237